

8. Рибалко Я.В. *Проблеми вдосконалення функціонування експертно-криміналістичних обліків. Криміналістичний вісник: Науково-практичний збірник. Вип.1 / ДНДЕКЦ МВС України; НАВСУ. - Одеса: ЛАТ-СТАР, 2000, с. 13-15*
9. Шепитько В. Ю. *Криміналістика : курс лекцій. - Изд. 3-е / В. Ю. Шепитько. - Харьков : ООО «Одиссей», 2006. - С. 247. ... тракт»: ИНФРА-М, 2005. - С. 481*

Круль С.М. Використання інформаційно-довідкових даних на стадії досудового розслідування

В даній статті проаналізовано особливості використання інформаційно-довідкових даних на стадії досудового розслідування. Розглянуто значення інформаційно-довідкових даних як доказів у кримінальному провадженні.

Ключові слова: інформаційно-довідкові дані, досудове розслідування, докази, кримінальне провадження.

Круль С.М. Использование информационно-справочных данных на этапе досудебного расследования

В данной статье проанализировано особенности использования информационно-справочных данных на этапе досудебного расследования. Рассмотрено значение информационно-справочных данных как доказательств в криминальном производстве.

Ключевые слова: информационно-справочные данные, досудебное расследование, доказательства, криминальное производство.

Krul S.M. Using information and reference data in pre-trial investigation

This article analyzes the features of the use of information and reference data in pre-trial investigation. Examined the role of information and reference data as evidence in criminal proceedings.

Key words: information and reference data, pre-trial investigation, evidence, criminal proceedings.

УГОДА ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ: ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК УКЛАДЕННЯ

УДК 347.965

Постановка проблеми. Процеси демократизації в суспільстві, безумовно, пов'язані з проведенням відповідних законодавчих реформ з метою створення реального механізму забезпечення прав людини і громадянина. Забезпечення цих прав знайшло відображення у кримінальній та кримінально-процесуальній галузях права, зокрема, в Кримінальному процесуальному кодек-

сі України (далі - КПК-2012) [8]. Наділення в ньому учасників сторін обвинувачення та захисту рівними правами є яскравим підтвердженням прагнення законодавця наблизити норми вітчизняного законодавства до європейських норм.

Інститут угод у кримінальному судочинстві є втіленням концепції відновлювального правосуддя хоча і має відмінності з таким ним. Зазначена концепція судочинства покликана сприяти досягненню консенсусу між його сторонами, врегулюванню соціального конфлікту. Головна мета інституту угод в кримінальному провадженні не встановлення істини у справі, а задоволення інтересів сторін.

Угоди в українському кримінальному судочинстві були вперше запровадженні Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року (далі КПК-2012) [8]. Аналіз норм КПК-2012, наукових публікацій, що регламентують умови і порядок укладення угоди про визнання вини, приводить до висновку про те, що в Україні немає досвіду правозастосування цього інституту, а окремі положення цього нормативно-правового акту потребують вдосконалення та змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як уже було зазначено вище, в Україні з об'єктивних причин мало публікацій, які висвітлюють теорію та практику по такій важливій і актуальній темі в українському кримінальному судочинстві як провадження на підставі угод. Висвітленням інституту угод у кримінальному судочинстві присвячені праці таких науковців як Є.М.Блажівський, М. В. Головизнин, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, Ю.М. Дьомін, В. Т. Нор, В. П. Пшонка, А. В. Портнов, В. Я. Тацій, М. І. Хавронюк, М.С. Шум, Т. С. Якімець та інші.

Постановка завдання. В зв'язку з впровадженням в українське законодавство інституту укладення угод у кримінальному судочинстві виникає необхідність у більш повному та ґрунтовному дослідженні цього інституту з метою узагальнення порядку укладення угод про визнання винуватості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складна, довготривала, громіздка процедура судового вирішення кримінальних

справ вимагає істотних матеріальних витрат, прискорює провадження, сприяє порушенню процесуальних строків розгляду та вирішення кримінальних справ, відволікає великого числа людей (свідків, експертів, потерпілих і т.д.) від основної роботи на період провадження кримінальної справи, затягує відшкодування шкоди потерпілим.

Однак дотримання цієї процедури в багатьох випадках має сенс, оскільки сприяє законності, справедливості, об'єктивності та обгрунтованості прийнятих судом рішень, забезпечення прав і законних інтересів осіб і організацій, потерпілих від злочину, захисту особи від незаконного і необгрунтованого звинувачення, обмеження прав та свобод і тому подібне. На думку фахівців, перелічені вище проблеми (хоча би частково), мав вирішити КПК-2012, зокрема Глава 35 «Кримінальне провадження на підставі угод» яка є новелою в українському кримінально-процесуальному законодавстві [8].

Інститут кримінального провадження на підставі угод критикується науковцями, як такий, що суперечить ч. 1 ст. 62 Конституції України (Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь) [5, с. 15]; ч. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вини не буде доведено в законному порядку) [4].

Якщо звернутися до зарубіжного досвіду (зокрема, Російської Федерації), то глава 40.1 Кримінального процесуального кодексу РФ передбачає особливий порядок ухвалення судового рішення при укладанні досудової угоди про співпрацю. Даний порядок (за задумом законодавця) повинен зіграти позитивну роль в успішному розслідуванні групових злочинів, у викритті і притягнення винних у скоєнні замовних вбивств, фактів бандитизму наркозлочинів і корупційних злочинів [9, с. 62].

В. І. Бояров з приводу інституту укладення угод у кримінальному провадженні зазначає, що концепція погоджувальних

процедур має своє коріння в теорії компромісів, перш за все, як інститут боротьби із злочинністю. Тобто розвиток інституту погоджувальних процедур у кримінальному судочинстві повинен, по-перше, підвищувати ефективність боротьби із злочинністю, а по-друге, сприяти зменшенню витрат на цю державну діяльність [1, с. 39].

Ст. 468 КПК-2012 передбачає два види процесуальних угод у кримінальному провадженні:

- угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим;
- угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості [8, с. 179].

Слід зазначити, що перелічені вище види угод суттєво відрізняються від процедури «медіації», коли у ході кримінального провадження прокурор або орган дізнання, а також слідчий суддя або суд за власною ініціативою та за згодою обвинуваченого (підсудного) і потерпілого може направити справу до організації чи установи або приватного медіатора для вирішення її по суті.

Інститут укладення угоди про визнання винуватості серед науковців має як адептів так і опонентів, які негативно висловлюються з приводу укладення таких угод в кримінальному судочинстві.

Для обвинуваченого перевагами укладення угоди про визнання винуватості є: звільнення від покарання; уникнення невизначеності щодо покарання у суді; у деяких випадках – застосування альтернативного покарання або його зниження. Перевагами угоди про визнання винуватості для прокурора є такі: можливість зменшення бюджетних витрат та економія процесуального часу; зниження навантаження прокуратури на прокуратуру за підтримання державного обвинувачення; внесок у ефективність системи кримінального судочинства; певною мірою усувається перспектива дальших апеляцій [6, с. 328].

Важливо відзначити, що досудова угода про співпрацю у Кримінальному процесуальному кодексі РФ це - передбачена положеннями глави 401 КПК РФ «досудова угода про співпрацю» є

самостійним процесуальним документом, що представляє собою угоду, що укладається між прокурором і підозрюваним або обвинуваченим про погодження його дій в цілях сприяння слідству у розкритті та розслідуванні злочину, викритті і кримінальному переслідуванні інших співучасників злочину, розшуку майна, добутого в результаті злочину. За своєю правовою природою «досудова угода про співпрацю» не може бути визнано аналогом «угоди про визнання провини» [2, с. 10].

В ч. 4 ст. 469 КПК-2012 законодавець передбачив випадки укладення угод про визнання винуватості. Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні, в якому бере участь потерпілий, не допускається. Не укладається угода про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо тяжких та особливо тяжких злочинів за винятком кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. А ч. 2 ст. 469 КПК-2012 [8, с. 179] передбачає, що така угода може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного (обвинуваченого). Відповідно угода про визнання винуватості може бути укладена вищепереліченими суб'єктами на протязі досудового розслідування починаючи з повідомлення особі про підозру (з часу появи у справі підозрюваного) та на протязі судового провадження – до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення рішення. Причому, прокурор (слідчий за погодженням з прокурором) вручаючи особі письмове повідомлення про підозру (п. 7 ч. 2 ст. 277 КПК-2012) [8, с. 114] повинен роз'яснити йому право ініціювати укладення угоди про визнання винуватості. Слідчий не може бути стороною при укладенні угод про визнання винуватості.

Процедуру провадження на основі угод про визнання винуватості можна поділити на чотири етапи за статтями КПК-2012[8]:

- 1) ініціювання та укладення угоди (ст. 469);

- 2) загальний порядок судового провадження на підставі угод (ст. 474);
- 3) вирок на підставі угоди (ст. 475);
- 4) наслідки невиконання угоди (ст. 476).

Зміст угоди про визнання винуватості передбачений ст. 472 КПК-2012. В угоді про визнання винуватості зазначаються її сторони, формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, істотні для відповідного кримінального провадження обставини, беззастережне визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення, обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (якщо відповідні домовленості мали місце), узгоджене покарання та згода підозрюваного, обвинуваченого на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням, наслідки укладення та затвердження угоди, передбачені статтею 473 цього Кодексу, наслідки невиконання угоди [8, с. 180]. Якщо сторони цієї угоди не дійшли згоди її може бути і не укладено.

Угода про визнання винуватості після її затвердження судом може стати остаточною у такому кримінальному провадженні, тому прокурор повинен врахувати всі чинники, щоб кримінальне покарання передбачене угодою було необхідне і достатнє для виправлення особи, запобіганню вчинення нових злочинів [10, с. 23].

Важливим є положення частини 6 ст. 469 КПК про те, що у разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості [12].

Відповідно до ч.1 ст. 474 КПК-2012, якщо угоди досягнуто під час досудового розслідування, обвинувальний акт з підписаною сторонами угодою про визнання винуватості невідкладно надсилається до суду прокурором [8, с. 181]. Але прокурор має

право відкласти направлення обвинувального акта та угоди до суду, якщо прокурору буде необхідно провести слідчі дії, інші дії для збирання та фіксації доказів, які можуть бути втрачені із спливом часу, адже суд в майбутньому може і не затвердити угоду.

Із аналізу ч. 1 ст. 314 КПК-2012 випливає, що суд не пізніше п'яти днів з дня надходження угоди про визнання винуватості до суду повинен призначити підготовче судове засідання, в яке викликає учасників судового провадження [8, с. 128].

Угода (як скорочена та спрощена форма розгляду кримінальних справ) не передбачає наявності всього процесу слухання справи у суді. Відповідно до цієї процедури неповного судового розгляду з'ясовуються питання добровільності та справжності волевиявлення особи стосовно укладення угоди та заявлення клопотання про визнання винуватості. У зв'язку з цим не застосовуються всі процесуальні гарантії, передбачені для повного судового розгляду [7, с. 983].

У підготовчому судовому засіданні суд з'ясовує думку учасників судового провадження щодо можливості затвердження угоди про визнання винуватості та вирішує клопотання, заявлені ними. Першим думку щодо такої можливості та наявності / відсутності підстав для прийняття рішення (затвердження угоди) висловлює прокурор, а потім – обвинувачений (захисник).

У підготовчому судовому засіданні суд має право прийняти одне із таких рішень: затвердити угоду про визнання винуватості чи про примирення або відмовити у затвердженні угоди в разі встановлення підстав, передбачених ч. 7 ст. 474 КПК, та повернути кримінальне провадження прокурору (якщо угоду досягнуто під час досудового розслідування) для його продовження, або призначити судовий розгляд для проведення судового провадження в загальному порядку. Перед затвердженням угоди про визнання винуватості чи про примирення суд згідно з вимогами частин 4-6 ст. 474 КПК зобов'язаний з'ясувати, чи розуміє обвинувачений права, надані йому законом, наслідки укладення та затвердження угод, характер кожного обвинувачення, вид покарання й інші заходи, які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди

судом, а також зобов'язаний переконатися, що укладення угоди є добровільним. У разі необхідності (якщо суд має сумніви щодо відповідності угоди вимогам закону) затвердження угоди може бути перенесено на іншу дату. Якщо ж суд переконається, що угода може бути затверджена, він відповідно до ст. 475 КПК ухвалює вирок, яким затверджує угоду, і призначає узгоджену сторонами міру покарання. Такий вирок має відповідати загальним вимогам до обвинувальних вироків із урахуванням особливостей, передбачених зазначеною статтею [3, с. 11].

Законодавець встановив вичерпні підстави коли суд відмовляє в затвердженні угоди. Ці випадки передбачені ч. 7 ст. 474 КПК-2012:

1) умови угоди суперечать вимогам цього Кодексу та / або закону, в тому числі допущена неправильна правова кваліфікація кримінального правопорушення, яке є більш тяжким ніж те, щодо якого передбачена можливість укладення угоди;

2) умови угоди не відповідають інтересам суспільства;

3) умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб;

4) існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним, або сторони не примирилися;

5) очевидна неможливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань;

6) відсутні фактичні підстави для визнання винуватості [8, с. 181].

Якщо суд відмовить в затвердженні угоди, тоді досудове розслідування або судове провадження здійснюється у загальному порядку. Сторони кримінального провадження в цьому випадку не можуть повторно укласти угоду про визнання винуватості та звернутися до суду для її затвердження.

При відсутності підстав, передбачених ч. 7 ст. 474 КПК-2012 суд зобов'язаний затвердити угоду про визнання винуватості. Вирок суду постановляється на основі угоди в нарадчій кімнаті. Постановляючи вирок на підставі угоди, суд призначає узгоджену в договорі міру покарання.

У разі невиконання угоди про визнання винуватості прокурор має право звернутися до суду, який затвердив таку угоду з клопотанням про скасування вироку. Ухвала про скасування вироку, яким була затверджена угода, або про відмову в скасуванні вироку може бути оскаржено в апеляційному порядку.

Висновки. Таким чином, укладення угоди про визнання винуватості повинно сприяти розкриттю злочинів та викриттю винних в їх вчиненні, прискоренню досудового розслідування та судового провадження, поліпшенню становища підозрюваного та обвинуваченого, попередженню злочинів та інше. Однак, на нашу думку, для вдосконалення кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості до КПК-2012 слід внести ряд змін. Зокрема, ч. 6. ст.469 КПК-2012 викласти у такій редакції: «У разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися, як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості. Якщо угода втратила юридичну силу, то документи, інформацію, які надала особа для укладення цієї угоди, не можуть бути використанні для її обвинувачення».

Разом з тим, положення п. 2 ч. 7 ст. 474 КПК-2012 «суд відмовляє в затвердженні угоди, якщо умови угоди не відповідають інтересам суспільства» пропонуємо вилучити з КПК-2012. На нашу думку, ніякий суд не може точно визначити - відповідає угода інтересам суспільства чи ні.

Вважаємо, що при укладенні угоди та її затвердженні не забезпечується рівності сторін у кримінальному провадженні. Зі сторони обвинувачення угоду укладає професійний юрист – прокурор. Тому вважаємо за потрібне доповнити ч. 2 ст. 52 КПК-2012 підпунктом 7: «щодо осіб кримінальне провадження відносно яких здійснюється на підставі угод – з моменту ініціювання такої угоди». Таким чином, при укладенні угод про визнання винуватості участь адвоката буде обов'язковою.

1. Бояров В. І. *Скорочена процедура судового слідства та угода про визнання вини: проблемні питання нового Кримінального процесуального кодексу України* / В. І. Бояров // *Науково-практичний журнал: Часопис цивільного і кримінального судочинства № 4 (7) – С. 38 - 44.*

2. Головизнин М. В. *Особый порядок принятия судебного решения при заключении досудебного соглашения о сотрудничестве: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук 12.00.09 – «Уголовный процесс, криминалистика; оперативно-розыскная деятельность».* Московская государственная юридическая академия имени О.Е. Кутафина. / М. В. Головизнин – Москва, 2012 – 24 с.
3. Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України від 03.10.2012 р. № 223-1430/0/4/12 // Науково-практичний юридичний журнал: Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2012. – № 6(9). – С. 7-18
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Конституція України: зі змінами і доповненнями станом на 23.06.2012 р. – Харків: Весна, 2012. – 49 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2 / Є. М. Блажівський, Ю. М. Грошевий, Ю. М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова – Х.: Право, 2012. 664 с.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / За загальною редакцією професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М.Є. Шума. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 254 с.
9. Лебедев А.Е. *О «сделках с правосудцем» и реформировании правоохранительной системы* / А.Е. Лебедев // Уроки реформы уголовного правосудия в России. – М., 2007. – 163 с.
10. Лупенко Д. *Участь прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод* / Д. Лупенко // Вісник прокуратури. – 2012. – № 11 (137). – С. 21-25.
11. Лебедев А.Е. *О «сделках с правосудием» и реформировании правоохранительной системы (Уроки реформы уголовного правосудия в России)* / А.Е. Лебедев. – М., 2007. – С. 62 - 63
12. Хавронюк М.І. «ПРАВОПРОКУРОРЯ», або деякі проблеми угоди про визнання винуватості. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://cppr.org.ua/index.php/2011-07-05-15-26-55/2011-07-22-11-18-16/637>

Лотоцький М.В. Угода про визнання винуватості: процесуальний порядок укладення

Наукова стаття присвячена новому інституту в українському кримінальному процесі – кримінальному провадженню на підставі угод, зокрема, в ній висвітлюється процесуальний порядок та умови укладення угоди про визнання винуватості.

Ключові слова: угода про визнання винуватості, досудове розслідування, судове провадження, прокурор, підозрюваний, обвинувачений.

Лотоцький М. В. Соглашение о признании виновности: процессуальный порядок заключения

Научная статья посвящена новому институту в украинском уголовном процессе - уголовному производству на основании соглашений, в частности, в ней освещается процессуальный порядок и условия заключения соглашения о признании вины.

Ключевые слова: соглашение о признании вины, досудебное расследование, судебное производство, прокурор, подозреваемый, обвиняемый.

Lototsky M.V. Confession of guilt agreement: procedural order of concluding

The scientific article is devoted to the new institution in Ukrainian criminal process – criminal proceedings on account of agreements. Procedural order and conditions of concluding confession of guilt agreement are specifically elucidated.

Key words: confession of guilt agreement, pretrial investigation, judicial proceedings, prosecutor, suspect, accused.